

Орто белех о5олоругар тыл сайдыытын аha5ас
дьярыгын конспега
Тема: «Кыьынны тыа»

Иитээччи: Петухова Туйаара Егоровна

Дьокуускай куорат 2019 с.

Дъарык сыала: оонньуу ненуе орто белех оболоругар кыбынны тыаны билибиннэри.

Соруктара:

Иитэр:

- Айылбаба харыстабыллаах сыбыаны иитии
- дъарыктан оболор дуоһуйууну ылалларын ситиһии.
- Иккилии буолан сиэттиһэн турарга уерэтии

Уерэтэр:

- оонньуу кэмигэр септеехтук тыыныны ситиһии
- «у» дорбоону куолаһы уларытан санарары уерэтии
- «у» дорбоону чуолкайдык санарарга эрчийии

Сайыннарар:

- толкуйдуур дьобуру сайыннарыы
- санарар аппараты эрчийии

Туттуллар матырыйааллар:

- харыйа мастар (бэйэ оноһуга)
- кыбынны муузука
- аптаах муузука
- хаар (бэйэ оноһуга)
- кулумурдэс енеех меееччук, иһигэр ынах, бере, бетуук, куоска оонньуурдардаах.
- сыбыарыыга туттуллар матарыйааллар (бэйэ оноһуга)
- тылчаан
- мишураалаах палочка

1 этап. Санарар аппараты эрчийии.

Кэпсээн ненуе обо тылын сайыннарыы. Баспытаатал оболорго кэпсээн кэпси-кэпси тылын эрчийэн кердерер, оболор утуктэллэр.

Баспытаатал:

Тыл-диэн тугуй оголоор? Тыл-диэн биьи санарарбытыгар кемелеер, биьиэхэ саамай сурун орган буолар. Биьиги тылбыт ханна баарый? Биьиги тылбыт айахпыт иьигэр баар.

Мин билигин эьихэ тылчаан туьунан кылгас остуоруйа кэпсиэм. Мин тылбынан тугу кердербушпун, эьиги мийгин утуктэн иьихтээххит.

- Тылчааммыт сарсыарда уһуктаат туннугун арийбыт уонна таһырдьаны енейен кербут, кердебунэ оболор хачыаллыы абай сылдыбаллар эбит. Онуоха тылчааммыт ыксаан тийһин сууна барбыт, бастаан уеһэ тийһин сууммут, онтон аллара тийһин. Ол кэнниттэн барыанна уонна блины сиэбит. Таһырдыа тахсан сиэбиттэн лапшаахытын хостоон баран оболору кытта кумахха оонньообут. Ол оонньуу олорон окко баба ыстана сылдыарын кербут уонна атыгар ыстана

олороот куулэйдии барбыт, бастаан ата хааман барбыт, онтон суурбут. Ол сылдьан чаһытын кереед дьиэтигэр теннен кэлбит. Маладьыастар, бары сепке онордугут.

2 этап. Кыьынны дьыл кэмигэр кирии.

Баспытаатал:

О5олоор кыьынны аптаах тыа5а бугун эьигини ильдэ барыахпын ба5арабын. Барса5ыт дуо? (аптаах палочка)

Таһырдьа тымныйар,

Хаар туһэр

О5олор халыннык танналар,

Салаасканан хатааһылылар.

- О5олоор, билигин дьыл кэмэ ханныгый? («Кыһын»-дииллэр о5олор).

Саамай сеп, билигин дьыл кэмэ – кыһын. Билигин кыьынны тыа5а барыахпыт.

Оччо5о билигин бастаан сиэттиһэн баран харахпытын симэн кэтэһэн турабыт.

Кыьынны муузука тыаһаан барар, тыал от мас тыаа иьиллэр.

Кыьынны харыйа мастар белеххе ууруллаллар.

Баспытаатал:

- Кыьынны тыабытыгар тийэн эрэбит. Харахпытын аргый арийабыт. Тыабытыгар тийэн кэллибит.

3 этап. Ооньуу нене септеехтук тыыны.

Баспытаатал:

Биьиги хайдах сепке санарыахтаахпытый?

- Биьиги сепке санара уерэнэрбитигэр муннубутунан салгын ылан баран аьахпытынан сепке таһаарыахтаахпыт. Бу хаардары кетутэ сатыахпыт. Бастаан салгыны муннубутунан ылабыт (о5олор утуктэллэр), онтон аьахпытынан салгыммытын таһаараары бу хаардары кетуте5ун эрэ! (о5олор уерэ-кете, ооньуу хаардары сепке муннуларынан салгын ылан кетутэллэр). Сеп, маладьыастар, хаардарбыт ыраах да ыраах кетен бара турдулар.

4 этап. Оонньуу ненуе «У» дор5оону куолаһы уларытан санарары ситиһии.

Баспытаатал:

- О5олоор, тыал буола сууруулээх оонньууну оонньуубут дуо? («Аһаа, оонньуохха»). Чэ, эрэ тыал туспут, кууһурэн испит, сууруехэһин эрэ уонна ууу-уу диибит (о5олор утуктэллэр). Тыалбыт кууһурбут, тургэнник суурэбит уонна куускэ уууу-уууу!! диибит («Уууу-уууу!!-дииллэр о5олор, тургэнник суурэ-суурэ). Арай тыалбыт бытаарбыт, биһиги эмиэ бытаарабыт, санарарбыт эмиэ аччыыр («Уу-уу»-диэн о5олор аргый санараллар, бытааннык суурэ-суурэ). Онтон тыалбыт эмиэ кууһурэн барар, (о5олор суурэн бараллар уонна саналара улаатар: «Ууууу-уууу!!). Ол кэнниттэн тыалбыт эмиэ аччаан барар (о5олор оонньууну ейдеебуттэрин кердереллер).

Чэ эрэ оголоор билигин теттеру бэйэбит группабытыгар барабыт,наһаа учгэйдик тыаба сырыттыбыт дии?

Дьэ эрэ сиэттибэн баран харахпытын симтибит,бэйэбит группабытыгар чугааатыбыт.Харахпытын арыдыбыт,группабытыгар тийэн кэллибит.

(аптаах музыка тыабыыр)

5 этап. «У» дор5оону чуолкайдык санарарга эрчийии.

Баспытаатал о5олору олоппоско олордор уонна кулумурдэс еннеех меееччук а5алар.

Баспытаатал:

-О5олоор, бу меееччук иһигэр туох баарын билиэххитин ба5арабыт да? («Аһаа, ба5арабыт»-дииллэр о5олор).

О5олор биирдиилээн кэлэн илиилэрин уган ынабы, бетуугу, куосканы, берену таһаараллар уонна хайа кыыл хайдах наһаабынырын, улуйарын, хаһытырын утуктэн кердереллер. Холобур: куоска –мяу, ынах-муу, бетуук-кукареку, бере-уу-уу.

6 этап.Сыбыары «Кыынны тыа»

О5олор остуолга олон кыынны тыаны сыбыаран онороллор.

7 этап. Тумук

Баспытаатал о5олортон бугун тугу гыммыттарын туһунан ыйытар, о5олор тугу себулээбиттэрин кэпсииллэр. Баспытаатал о5олор дьарыкка учугэйдик кыттыбыттарын бэлиэтиир уонна махтанар. __